

ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВНИХ ЗАСОБІВ ПЕРЕКОНУВАННЯ В ПРОМОВАХ ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ ТА США НА ТЕМУ ВІЙНИ (на матеріалі виступів 2022–2024 років)

У роботі розглянуто політичний дискурс у площині прагматичних досліджень, які дозволяють зосередитися на присутності автора в тексті та його позиції. З'ясовано, що прагматика уможливорює встановлення зв'язків між функційною складовою тексту та комунікативною метою його автора, що є важливим при аналізі політичного дискурсу та політичної промови як жанрового різновиду політичного дискурсу. Виявлено мовленнєві акти в промовах президентів В. Зеленського та Дж. Байдена та встановлено їхні функції у реалізації переконання.

Ключові слова: політичний дискурс, стратегії переконання, прагматичний аналіз, тема війни, перлокутивний ефект, політичне мовлення, політична промова.

The paper examines political discourse in the context of pragmatic studies, which allow to focus on the author's presence in the text and his position. It has been found that pragmatics makes it possible to establish links between the functional component of the text and the communicative goal of its author, which is important in analyzing political discourse and political speech as a genre of political discourse. The article identifies speech acts in the speeches of Presidents V. Zelenskyy and J. Biden and specifies their functions in the realization of persuasion.

Key words: political discourse, persuasion strategies, pragmatic analysis, topic of war, perlocutionary effect, political language, political speech.

Політичний дискурс може бути означений як такий, де будь-яка мовленнєва діяльність політика зумовлена необхідністю досягти заздалегідь сформованої комунікативної мети. У політичному дискурсі цією метою здебільшого є досягти та зберегти владу. Однак зміни в суспільно-політичному житті України змінили напрямки стратегій та намірів політика, оскільки першочерговими завданнями постали вже інші, не спрямовані на досягнення влади цілі. Важливим стало поширення достовірної інформації про війни в Україні, а також залучення іноземної аудиторії до всебічної збройно-економічної підтримки України.

Прагматичний підхід у розгляді політичного дискурсу є невід'ємним, оскільки він дозволяє зосередитись на мовній особистості та комунікативних намірах політика, що відповідно дозволяє встановити, якою є бажана реакція аудиторії на виступ політичного лідера і якими засобами він послуговується для того, щоб досягти цієї реакції. Саме тому найважливішим інструментом впливу в політичному дискурсі виступає мова, оскільки вона є водночас знаряддям маніпуляції та взаємодії як політичних лідерів між собою, так і політика з народом.

Однією з найпродуктивніших стратегій політичного дискурсу виступає стратегія переконування, покликана змінити сприйняття та ставлення аудиторії до описуваних політиком суб'єктів, явищ, процесів тощо. Переконування є найефективнішим, оскільки воно є відмінним від маніпуляції, що є ідеологічно зумовленою та націленою на здійснення контролю над свідомістю слухача. На відміну від маніпуляції, переконування будується на логічній аргументації, яка спрямована на зміну сприйняття у аудиторії чи спонукання її до виконання певних дій шляхом конструктивного мовлення, а не здійсненням контролю над свідомістю.

Політичне мовлення насичене великою кількістю непрямих мовленнєвих актів, оскільки переконування є найефективнішим тоді, коли воно не є помітним та відкрито вираженим. Тому за-

стосування теорії мовленнєвих актів Джона Серля є доцільним, оскільки дозволяє оцінити здатність різних мовленнєвих актів виконувати свої прямі та непрямі функції задля реалізації категорії переконування в політичній комунікації, зокрема в політичній промові.

У промовах Володимира Зеленського найчисельнішими мовленнєвими актами є директиви, зокрема непрямі. Він послуговується ними для того, щоб привернути увагу міжнародної спільноти до ситуації в Україні та спонукати їх до розширення військово-економічної підтримки України. До прикладу, виступ президента України в парламенті Нідерландів на засіданні Міжнародного суду 4 травня 2023 року налічує в собі 5 директивних актів, у яких містяться елементи переконання, із 6 мовних актів, виокремлених у цій промові загалом. Зокрема, у наведеному прикладі непрямого директивного акту *«Санкції – так. Ізоляція Росії – так. Тиск на громадян Росії, щоб вони шукали, як змінити режим у своїй країні, – так. Вироки за терор – так. Універсальні норми для всіх юрисдикцій, щоб конфіскувати російські активи й використати їх для компенсації збитків від агресії, – так. Маємо досягти цього максимально, щоб швидше наблизити спільний мир»* бачимо, що його комунікативна інтенція – переконати міжнародну спільноту, зокрема Гаазький суд, у необхідності та доцільності заходів, які вони здатні здійснити. Побудова речення з опущеними присудками, а також імпліцитний адресат, хоча у цій промові загалом адресат визначається контекстом та місцем промови, а також апеляція до *«спільного миру»*, який *«маємо»*, а не *«маєте»* досягти, сприяють ефективнішому переконуванню аудиторії в необхідності продемонструвати свою юридичну силу.

У виступах Джо Байдена найрезультативнішими є асертивні мовленнєві акти, функція яких полягає не лише у повідомленні певної інформації, а й у здійсненні впливу на адресата з метою спонукання його до певних дій. З огляду на те, що Джо Байден

звертається переважно до зовнішньої аудиторії, тобто до своїх світових партнерів, його основними ідеями є заклик та спонування до посилення допомоги Україні. Своє звернення до Конгресу США під час обговорення фінансування України Джо Байден завершує такими словами: *«If Putin takes Ukraine, he won't stop there. It's important to see the long run here. He's going to keep going. He's made that pretty clear. If Putin attacks a NATO Ally – if he keeps going and then he attacks a NATO Ally – well, we've committed as a NATO member that we'd defend every inch of NATO territory»*. Послугуючись конструкціями умовних речень, у яких здійснюється моделювання майбутньої ситуації за умови, якщо путін захопить Україну, президент прагне закликати союзників Америки не дати йому цього зробити. Вживаючи умовне речення з метою припущення про наслідки наступу путіна на країни НАТО, Джо Байден має намір повідомити про те, що така ситуація цілком імовірна в майбутньому, це не є лише припущенням, а отже необхідно докласти зусиль, аби цього не сталося.

Отже, за допомогою прагматичного аналізу мовленнєвих актів у промовах президентів ми встановили, що різні типи мовленнєвих актів, виступаючи у своїх прямих та непрямих функціях, здатні сприяти ефективнішій реалізації стратегій та намірів політика (зокрема стратегії переконування), який будує свою промову таким чином, аби отримати бажану реакцію від адресата, на якого націлена ця промова.

Список використаних джерел

1. Лукіна Л. В. Політичний дискурс: сутність та особливості застосування. *Політикус*. 2021. № 2. С. 75–80.
2. Нагорна Л. П. Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики. Київ : Світогляд, 2005. 315 с.
3. Павлуцька В. О. Політичний дискурс: особливості та функції. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. 2008. Вип. 39. С. 218–221.

4. Рябоконь Г. Л. Формування продуктивних навичок переконування в англомовному усному й письмовому дискурсах. *Наукові записки НаУКМА. Філологія*. 2015. № 174. С. 32–36.
5. Семенишин О. Вплив як категорія політичного дискурсу. *Scientific Collection «InterConf»*. 2022. № 50. С. 235–241.
6. Семенюк А. А. Сукач М. А. Стратегії консолідації та самопрезентації в англомовному політичному дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2023. № 20 (88). С. 17–21.
7. Сорокіна Л. Комунікативна стратегія vs. маніпулятивна стратегія. *Актуальні питання іноземної філології*. 2015. № 2. С. 187–193.